

Observatoriul este de done ori in septimana, mercuria si sambata.

Prețulu

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarhiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 6 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platecu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adreseate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 51.

Sibiu, 27/9 Iuliu 1879.

Anulu II.

Revista politica.

Sibiu, 8 Iuliu st. n. 1879.

De si pana in momentele candu scriemu acestea inca nu ne este pe deplin cunoscutu rezultatulu finalu alu alegeriloru pentru Reichsratul austriacu, totusi potemu afirmá cu tota pozitivitatea, pe bas'a alegeriloru dejá facute, cá nemtii voru esi batuti din actual'a campanie electorala si cá perderile ce au suferitu dejá pana acuma sunt mai mari decatu cum se asteptau insusi ei.

Viitorea maioritate va fi compusu din elemente conservátore, federalistice si nationale si in casulu candu boemii voru fi inpacati si voru intrá si ei in noulu Reichsrath, atunci elementulu germanu va fi in minoritate cá si in 1871 pe tempulu cabinetulu Hohenzollern.

Actualulu cabinetu provisoriu Stremayr-Taaffe indata dupa terminarea alegeriloru isi va dá demisiunea, éra cu compunerea noulu cabinetu va fi insarcinatu actualulu ministru de interne comitele Taaffe. Nu se scie inca, déca in noulu cabinetu va aflá locu pre langa comitele Taaffe si vreunulu din actualii sei colegi. Possibilu ar fi, dar' nu si probabilu.

Déca cabinetulu d. K. Tisza a creduitu cá prin brutalizarea elementelor nemagiare si prin introducerea legeri de magiarisare isi va putea reinprospeta poporitatea sa vestejita si palida, apoi si-au facutu socotela fara d. Varady, care prin scandalulu pe care l'au provocatu comerciulu si agentur'a s'a cu decoratiuni, i-au stricatu joculu si iau eclipsatu si mai multu nimbulu seu de poporitate. Indignatiunea pe care o a produsu „scandalulu Varady“ in monarhia intréga si cu deosebire in Ungari'a este la culme. Pentru opozitiunea patriotica magiara, afacerea Varady este o cauza celebra pe care o exploatédia si o va exploata inca multu timpu intr'unu modu de care noue nu ne este permis a usá. Vomu lasá deci cuventulu si vomu ascultá cele ce dicu insusi compatriotii d. K. Tisza despre acelu scandalu unicu in feliulu seu. Eata ce scrie diariulu „Egyetertes“ in Nr. 179 din 31 Iunie, relativu la acésta afacere:

„Ungari'a este paradisulu ómeniloru depravati,

alu insielatoriloru si alu misiiloru de ori-ce nationalitate. Toti aceia, cari si-au sacrificatu demnitatea de omu pe altariulu vanitatii, acaroru vocatiune este de a exploata pe ceilalti ómeni si toti cari aspira a ajunge la fericire si glorie pe calea cea mai scurta isi indreptédia privirile loru doióse spre Ungari'a si ei intreprinsera chiaru si cateva temerare expeditiuni argonautice in acea tíera binecuvantata, in care ii astépta decoratiuni aurite, provisióne sunátore, totu feliulu de castiguri si favoruri pe cari le ofere o positiune inalta intre muritori. Acolo insielatiunea si misieli'a nu ajungu asia curendu in conflictu cu legea si cu ordinea statului. Acolo insielatiunea si misieli'a este inbracata cu tog'a legislatorelui si cu demnitatea gubernamentalá si se bucura de influentia politica si onori sociale. In Ungari'a se póte aflá unu presiedinte alu parlamentulu, care pentru bani buni este gat'a a luá subt aripile sale ori-ce misieli si cere dela ori-ce insielatorie o buna parte pentru sine.“ . . . . .

Despre d. Varady, diariulu „Magyarország“ in Nr. 181 din 2 Iuliu, publica urmatorea relatare interesanta pe care o primi dela Vien'a: „Inainte de acésta cu vre-o trei septemani d. Gabrielu Varady a fostu la Vien'a unde a visitatu pe unu cunoscutu aperatoru, caruia i inpartasi dorinti'a ce o avea de a luá informatiuni din dosarele procesulu dejá inceputu. Advocatulu i spuse, cá astfelu de informatiuni la tribunalele austriace nu sunt permise; dar' cá densulu va visitá pe procurorulu de statu, dela care póte cá va luá óresicare informatiuni. Indata dupa ce a facutu acea visita la procurorulu de statu, avocatulu a insciintiatu pe d. Varady, cá procurorulu de statu a datu ordinu politiei, cá aflandu pe Gabrielu Varady in Vien'a se'lu arestedie la momentu. Aflandu acestea d. Gabrielu Varady a plecatu indata spre casa, éra o jumetate de óra mai tardiu politia ilu cautá la hotelu.“

In privinti'a cursuriloru supletorie de limb'a magiara infintiate din partea gubernulu ungurescu in Aradu, Clusiu si Sz. Kristuru, avemu si noi sciri cari sunt identice cu acelea pe care cetitorii nostri le voru aflá in articolulu de mai la vale pe care ilu reproducemu dupa „Biserica si Scóla“

din Aradu si pe care ilu recomandamu deosebitei atentii a publiculu romanescu. Elu este fórte remarcabilu si fórte instructivu din tóte punctele de vedere. Vomu reveni si noi.

Prin demissionarea ministriloru Falk, Friedenthal si Hobrecht cabinetulu prussianu va fi purificatu de elementele liberale si se va reconstrui prin elemente reactionare-ultramontane, dupa placulu principelui Bismark.

In Itali'a inca au isbucnit o crisa ministeriala. Cu ocaziunea unei votari actualulu cabinetu Depretis a cerutu, cá parlamentulu se i votodie in credere, éra parlamentulu a votatu numai simpl'a trecere la ordinea dilei. Din acésta cauza cabinetulu a demissionatu. Se astepta formarea unui cabinetu din elemente conservátore.

Ex-vicelegele Egiptului Ismailu pasia a sositu la Neapole. Urmatoriulu seu Mahomed Tewfik I a renuntiatu la jumetate din list'a sa civila si a redusu armat'a egipténa la 12.000 soldati.

Noulu principe alu Bulgariei Alesandru I dupa ce a primitu firmanulu de investitura dela Sultanulu din Constantinopolu a plecatu fara intardiere se isi ocupe tronulu seu princiaru si se isi incépa activitatea sa civilisátore in de nou creatulu principatu bulgaru.

Transilvani'a.

Consistoriulu evangelicu de confessiune augsb. din Sibiu a esmisu inca pe la inceputulu acestei luni urmatoriulu cerculariu:

Nr. 987—1879.

Cerculariu,

cátu tóte consistoriile cercuale, presbiterii, directiunile scóloru medie si poporale ale besericeii evangelicé de conf. augsb. din Transilvani'a.

In timpul de urma a obvenitu de repetite ori casuri la cunoscentia consistoriulu tieriei, unde in afaceri, cari atingu intréga bisericu auctoritati bisericesci sau functionari in comunicatiune cu auctoritati nebisericesci mai alesu administrative au primitu dela acestea ordine sau provocari, cari trecu preste competenti'a ce o

Foisiór'a „Observatoriulu“.

Materialu pentru biographi'a lui Andreiu Murasianu.

(Urmare.)

V. Intrarea sa in servitiulu statului.

Dupa inecarea rebelliunei unguresci in vali de sange omenescu regimulu centrale din Vien'a personificatu in principele Schwarzenberg cá ministru presiedinte si cumplitu resbunatoriulu supuse tierile revoltate si apoi pacificate la rigórea legeri martiale, cu generali gubernatori, cu prefecti coloneli, v.-coloneli si maiori, cu capitani politia etc. Pentru Transilvani'a fu denumitu inca din Sept. 1849 generalu fid.-mar. loc. br. Ludovicu Wohlgemuth, care cu pucinu mai inainte in batalia de pe strade din cetatea Jaurinu (Győr) coperise cu corpulu seu pe junisorulu imperatu Franciscu-Josifu contra glóntielorunguresci. Langa Wohlgemuth veni la inceputu cá commissariu imper. civile Eduard Bach, fratele ministrulu de interne, pana atunci prefectu in Bucovin'a. Nici-unulu din ei nu cunoscea limb'a romana si cea magiara, precum nici natur'a locuitoriloru acestei tieri; tier'a inse trebuea se fia organisata, sub apararea sabiei, dupa sisthem'a austriaca multu mai buna decatu cea unгурésca, inse cu respectarea limbiloru nationali, conformu repetitelor promisiuni facute popóraloru in Vien'a. Urmarea fu, cá se cautara mai alesu barbati si juni trecuti prin scóle, cunoscatore de tóte trei limbile patriei, sau celu putinu de doue, spre a fi aplicati in functiuni. Asia se intempla, cá unde pana in 1848 abia se aflá in tóta Transilvani'a vreo 20 de functionari romani curati, romani pe fatia, nu in ascunsu, sau nu renegati de totu, din 1850 pana in 1860 numerulu lor crescu la 172 dintre cari cátiva inaintasera prea frumosu, precum si au meritatu. In acelasu timpu decretandu-se limb'a germana de limba strictu oficiale, pentru celelalte 9 (noue limbi) ale monarhiei întregi se instituiru translaturi, una centrale in Vien'a si altele provinciali in capital'a fia-carei tieri. Pentru Transilvani'a se infintia Buletinulu in trei limbi, cu plata de câte

800 fl. mon. conv. pentru fia-care translatoru. Andreiu Murasianu avea cá profesorulu salariu multu mai putinu si fara dreptu de pensiu, éra Gazet'a si Fói'a nu mai erau. Asia densulu concurse pentru translatura si o castiga. Intr'aceea gubernatorulu Wohlgemuth observase cá a fostu pacalitu prin adversarii romaniloru, candu a cassatu mic'a publicitate romanésca, din cauza cá acuma gubernulu nu prea avea de unde se afe cum cugeta poporulu romanescu despre mersulu afaceriloru publice, si bietulu Wohlgemuth incepuse a se feri de lingusitori si denuntianti, cari'lu denuntiasera la curtea imperiale cá s'a facutu tribunulu romanescu. Positiunea lui éra fórte grea. In Augustu, in dio'a de St. Ludovicu dupa cal. greg. gubernatorulu si soci'a sa s'au fostu retrasu la comun'a Siercaia cu scopu de a evita orice felicitari farisaice. Din intemplanse aflamu si eu acolo la nesce computuri de inchiarietate in urm'a devastatiuniloru facute de insurgenti in obiectele de arenda ale familiei George Joanu. Vediendu-me imi dise gubernatorulu in presentia referentiloru gub. Glantz si Lutzky: „Reu ai facutu cá te-ai retrasu.“ — „Mati departatu Escelentia; de altumentrea mi-ati facutu unu bine, cá in adeveru aveamu trebuintia mare de ceva repaus.“ Acestu respunsu alu meu nu'i placu, ilu luá cu totulu in altu intelesu, satiricu.

Wohlgemuth éra decisu a reinviá publicitatea romanésca. Noi ii recomandam cu totii de redactoru pe Andreiu Murasianu, carele cá colaboratoru alu meu in 10 ani cunoscea bine lipsele si aspiratiunile publiculu romanescu. Ii veni decretulu de redactoru mai dintr'odata cu celu de translatoru. Andreiu respinse redactiunea, opta pentru translatura si se muta la Sibiu spre a se inmormentá in acte seci, a'si scalcia ideile si limb'a prin mecanismulu traductiuniloru oficiali pedante, in fine spre a'si ucide geniulu poeticu. Se póte inse cá vigórea spiritulu seu totu nu ar fi suferitu asia de multu numai prin exercitiulu mecanicu alu translaturei; se'si facu inse idea cine póte, despre viétia unui barbatu de spirit, intr'o cetate mica, prefacuta de nou in capitala a tieriei, locuita si cercetata de functionari cu sutele de diverse nationalitati, pamenteni si straini, parte mare rivali intre sine pentru inaintari, la care apoi participá prea firesce si femeile lor; se adaogemu

la acestea urele nationali si confessionali, acelea puice de vipere ardelenesci, care indata din a. 1851 se inflacarasera din nou si cu atáta furia, in cátu nici legea martiale nu le mai putea infrená; in fine spionagiulu de un'a parte, éra de alt'a infestariu refugiatiloru nostrii, cari nu cautá cá cineva se afla acumu in functiunea statulu, ci tramitea la toti fara distinctiune articolii si brosiurele publicate in Franci'a si Belgiu, facea mai virtosu pana la complotulu celu mare ungurescu din 1855 positiunea multor functionari cu totulu nesuferita. Una din cele mai mari neplaceri de acestea i s'a intemplat si lui Andreiu indata in cele de antaiu luni ale functiunei sale. Pe atunci se stracurasera si pana la Sibiu, prin post'a câteva exemplare dintru o brosiura fulminanta. Andreiu o ia dela unu prea bunu amicu alu seu spre a o citi, éra cu neprevederea sa innocenta o duce cu sine in cancelaria (biro) si o arunca pe scriitoriu. O fatalitate blastemata voise cá gubernatorulu se visitodie tocmu in acea di cancelariile. Cu cautatura de vulturu arunca ochii dreptu pe brosiura cunoscuta lui prea bine, cá-ci i fusese comunicata dejá sau prin posta, sau prin vreunu spionu. Incurtandu ochii la Andreiu si mesurandu'lu militarescu de susu pana diosu ilu intréba in tonu aspru si petrundietoriu: „De unde o ai?“ In acelu momentu nu sciu cine se nu'si fia perdutu presentia. „O amu dela cutare amicu,“ i fu respunsulu precipitatu. Urmarea firesca fu o investigatiune minutiosa, alu carei resultat inse, gratia caracterulu generosu alu lui Wohlgemuth, fu numai o mustraré seriósá, mai alesu dupa-ce a trebuitu se cunósca si elu, cá nu póte fi inculpatu nimeni pentru obiecte primite prin posta fara scirea lui si cá stétuse in voia gubernulu a sequestrá si chiaru nimici ori-ce publicatiuni care nu'i convenia, candu elu dispunea de o larga potestate discretionaria; lectorii mei inse isi potu face o idea despre impressiunea torturatória produsa prin acelu casu blastematu in spiritulu lui Andreiu sub domni'a legeri martiale.

Andreiu adeca éra unulu din acei ómeni fórte simtitori si susceptibili, caroru nu le trebue alta mustraré, de cátu o cautatura seriósá, alte-ori tacere la ceea ce te intréba sau iti observa, pentru-cá se se simtia ranitu pana in rinichi.

(Va urmá.)

prescrie legea statului si ce o permite legea bisericesca; abstragendu, ca prin acesta se nasce si trebuie se se nasca o mare diferentia in interpretarea si atitudinea fia-caruia acesta este o procedere apta, a largi de-o parte legaturile buneii ordine, a produce confusiuni si a submina orice auctoritate, pe candu de alta parte se face consistoriului aproape imposibilu, nu numai a purta conformu datorintei sale responsabile suprainspectiunea asupra tuturor organelor bisericeii, ci si a reprezentata in afara de acesta si interesele ei in modu siguru si eficace.

Acele casuri, in cari comunicatiunea imediata intre organele bisericesci si nebisericesci potu ave locu, sunt insemnate in modu precisu in dispositiunile speciale, asia de es. cu privire la scolele confessionale in normativele consistoriului din 17 Oct. 1876 Nr. 1626—1876, cu privire la ordinea serviciului dumnediescu in esmisulu superintendentialu din 23 Martiu 1850 Nr. 214—1850 punctu III; apoi din 9 Ianuaru 1856 Nr. 58—1876 punctu VII (asemenea esmisulu consistoriului din 18 Iuniu 1870 Nr. 941—1870).

O abatere dela acesta ordine prescrisa nu se pote admite nici decatu; ba, pentru a evita o confusiune in cursulu afacerilor publice, pare a fi inevitabilu ca in acele casuri, unde se adresedia catre auctoritatile nostre scolare si bisericesci dela organe nebisericesci provocari directe, cari trecu peste tenorulu acelor normative, a le retrimite pe acele in interesulu ordinii generale si a dreptului subsistentu de organele bisericesci, catre care au fostu imediatu adresate, la loculu nebisericescu cu rogarea, a binevoi a li se trimitu pe calea oficiului bisericescu superioru.

Acesta este de a se observa si relative la executarea acelor legi ale statului, cari privescu relatiuni si persoane bisericesci. Consistoriulu este totudeuna pe deplinu consciu despre datorinta sa in acesta privinta si nu va intardia nici in viitoriu, a publica organelor subalterne informatiunile de lipsa in legatura cu astfelu de legi, cari voru usora executarea loru rationala, voru face posibilu sustinerea ordinii si formandu o parte din chemarea sa normata prin constitutiunea bisericesca, voru corespunde intereselor bine inteiese ale statului.

Despre aceste ven. consistoriu cercalu este invitat a incunoscintia fara intardiere pe preotii subalterni si invetiatori.

Sibiu, 12 Iuniu 1879.

Dela consistoriulu tierii alu bisericeii evangelice de c. a. in Transilvania.

Dr. G. D. Teutsch m. p., Carl Fritsch m. p.,
superintendentu. secretariu prov.

Invetiatoriulu ar trebui se fia orbu, dice „Hon“ cu privire la acestu cerculariu, ca se nu bage de sama, ca consistoriulu voiesce prin acesta a inpedeca cursurile invetiatoriloru pentru invetiarea limbei magiare; numitul diaru se mira de arogantia superintendentului, cu care se opune legiloru sanctionate de Maj. Sa.

„Telegrafulu romanu“ reproducendu cerculariulu de mai susu adaoage urmatoarele reflexiuni:

„Noi in acestu cerculariu nu vedemu ceea ce vede „Hon“. Cerculariulu tinde catre observarea legii si sustinerea buneii ordine. Daca unu oficiu nebisericescu voiesce a da mandate unui oficiu sau persoane bisericesci, nu cere chiaru firea lucrului, ca acelu oficiu nebisericescu se se adreseze catre oficiulu bisericescu superioru ca acesta se dispuna in sfera sa de activitate? Ce confusie s'ar pote nasce intr'unu organismu, candu unu subalternu ar primi deodata doue mandate de-adreptulu opuse dela diferite oficii?“

„Hon“ era mai diplomaticu, daca inputa consistoriului sau superintendentului evangelicu, pentru ce nu a remonstratu de-adreptulu la ministru contra ignorarei oficiiloru bisericesci in afaceri, cari privescu oficiile si persoanele supuse unei jurisdictiuni bisericesci.“

Dela cursulu supletoriu din Aradu pentru studiulu limbei magiare.

Subt acestu titlu cetimu in diariulu „Biserica si Scol'a“ din Aradu urmatoarele:

„Este de buna sema o mare nenorocire pentru omenime, ca o parte insemnata din individii, cari o constituiescu se lasa adesea a fi condusi prea multu de ilusiuni. Prin acesta se perde de regula prea multu timpu, fara ca se aiba cineva dintrensulu vre unu folosu practic.“

Aceste consideratiuni ni se revocara in memoria, vedindu cele ce se petrecura aici la noi in septeman'a trecuta. Marti, la 1 Iuliu c. n. era

diorna destinata a se incepe cursulu supletoriu din Aradu, cu invetiatorii din scolele confessionali, instituitu de statu pentru studiulu limbei magiare. In acesta di de demineta pe la orele optu se vedeau pe stradele orasiului o multime mare de invetiatori mergendu spre liceu, loculu destinat pentru tineria prelegeriloru. Ei erau in mare maioritate romani, cativa nemti si serbi. Numerulu invetiatoriloru adunati in acesta di aici in Aradu se da cu socotela a fi fostu preste 800. Abia ajunsi inse la liceu li se comunica scirea, ca nu potu fi primiti. Mare parte din ei se respinsera dela cursu sub diferite preteste. Unor'a li se dicea, ca sciu unguresce, altor'a, ca s'au insinuatu prea tardiu, si erasi altor'a, ca nu sunt invetiatori ordinari.

Adeverat'a cauza a acestei respingeri a fostu inse, ca nu se facura preparativele necessari pentru densii, de si totu noi suntemu, caror'a ni se insinua continuu, ca suntemu contrari limbei magiare. Marturissimu, ca nu ne a surprinsu acesta inpregiurare, ne a durutu inse, candu amu vediutu modulu, cum au fostu tractati invetiatorii nostri cu acesta ocaziune. Ei au venitu aci provocati de auctoritati cale departata si cu mari spese, ca se satisfaca dictaturei unei legi. Aci inse fura respinsi fara a le rebonifica cineva spelele cele grele de calatori'a si timpulu perduu. Sermanii invetiatori, nu este destulu, ca traiescu partea cea mai mare intr'o stare materiala forte deplorabila, trebuira se mai indure si acesta tractare, se-si mai cheltuiasca crucerulu cascigatu cu crunta sudore, facendu inzadaru o calatori'a costisitoria la Aradu si parasindu-si casele loru chiaru in toiulu lucrului, la care sunt avisati mai toti, daca voiescu, ca se pota traia pre langa putin'a remuneratiune, ce o au dupa greulu loru oficiu. Astfelu, se vede, se pretiuiescu la noi cei chemati a cresce generatiunile viitoare, candu se supunu cu mari greutate si sacrificii a satisfaca recerintieloru unei legi.

Nu era inse destulu numai cu atata. Trebuia se mai auda bietii invetiatori si insultele brutale ale foiei magiare din locu „Alfold“. Eta ce scrie acesta foia, in nrulu seu dela 2 Iuliu:

„Invetiatorii de limbi straine veniti aci, ca se invetie limb'a magiara, se adunara ieri la orele 8 in edificiulu liceului. Era supriinditoriu aspectulu pestritiatu ce-lu infatisia acesta multime mare de „cresceteri ai poporului“, de falca romanescă, nemtiesca si serbesca, dintre cari atrasera asupra-si atentiunea lumii cu deosebire unii domni invetiatori, cari prin costumele loru forte primitive mojicesci, semanau mai multu a „porcari si ciobani“ (kanászok és pásztorok) decatu a omeni chemati a civilisa pre altii. Este unu semnu caracteristicu si forte intristatoriu, ca sunt o multime de tinenturi in tiara, unde educatiunea poporului se afla in manile unoru omeni atatu de ignoranti si necioplitii (ily rettentő tudatlan és bárdolatlan); acesta este inse totu-deodata unu testimoniu de paupertate pentru statulu si gubernulu, carele a suferitu o astfelu de stare de lucruri pana acum, si caruia si acum i este frica, si se indoiesce a vindeca acestu reu. Este in adeveru o mare orbire de sufletu si neconsciintia din partea respectiviloru agitatori ai nationalitatiloru, ca nu intetiescu, ci din contra cutedia a se plange amaru si a agita contra unei dispositiuni atatu de marinimose, dupa carea statulu si gubernulu ungurescu prin o generositate nepomenita prevede cu locuintia si nutrimentu o multime de „invetiatori ai poporului“, cari se tavalescu in barbari'a (barbárságban vergődő), si cari n'au nici ideia de inteligentia si de missiunea loru, numai „pentru aceea“, ca respectivii se invetie limb'a statului, si prin acesta chiaru in interesulu „nemului“ loru se pota corespunde mai bine recerintieloru civilisatiunei.“

Amu inregistratu aci aceste expresiuni, cari se califica sengure pre sene, ca se le vedea lumea, si se le cunoasca posteritatea. Ele nu sunt expresiunea unui omu, ci sunt vederile unui diurnalu, carele representa o opiniune publica. Astfelu credemu, ca este bine se cunoasca toti manier'a prin carea intempina foi'a magiara din locu pe invetiatorii romani judecandu-i in contumaciam, fara a-i cunoasca si decretandu-i de „ciobani si porcari“, atunci, candu ei isi parasescu vetrele loru, atunci, candu abdicu de buna voia de odichn'a meritata dupa o munca grea de 10 luni, dictata de legile naturei, si recunoscuta de indispensabila de tote legile de scola — si viu la Aradu se invetie in timpulu ferieloru limb'a magiara, condusi de respectulu, ce-lu caracterisedia pe romanu fatia de legile sanctionate.

Este mare indignatiunea ce ne a coprinu cu atatu mai virtosu, ca nu este greu a scirici motivele, din cari au purcesu. Eta dara inpregiurarile, cari au condusu pe redactorii amintitului

diurnalu la aceste expresiuni: unii din invetiatorii nostri, si anume cativa din comitatulu Unedorei, si cativa din giurulu Caransebesiului erau inbracati in hainele poporului, in costumu romanescu. Adoagemu inse, ca atatu Ardelenii, catu si Banatianii erau inbracati curatu, era mersulu si fetiele loru esprimau maniera si inteligentia. Cei d'antai erau in portulu ardelenescu, palari'a rotunda, camasi'a alb'a curata, pantaloni albi, seu ismene curate si cisme pe pecioru, era cei din graniti'a in portulu, carele este dora celu mai frumosu portu barbatescu la romani, cu tunica romana larga si cu sinore vinete, pantaloni albi curati, palari'a rotunda si cisme frumose, si avendu o tienuta adeverata barbatesca. Daca acestea sunt motive a declara pe cineva de „porcaru si ciobanu“, judece omenii nepartiali.

De altcum inpregiurarea forte caracteristica, ca domni „civilisatori“ dela „Alfold“ se inpedeca de portulu romanescu nu este lucru nou, si astfelu nu le potemu lasa meritulu inventiunii. Au mai fostu timpuri, candu de acestu portu se ocupau legi speciale (Aprobatele si Compilatele), prin cari se norma intregu costumulu tieranului romanu, caruia nu-i era ertatu a purta haine de materi'a mai fina si palari'a mai scumpa de 1 fl., cu scopu, ca nu cumva se se desvolte intr'ensulu vre unu semtiu mai nobilu.

Portulu romanescu, carele l'amu vediutu la invetiatori pe noi nu ne a surprinsu nici decatu. Elu este unu portu istoricu si frumosu, si nu este nici decatu unu lucru regretabilu, ca romanulu se-si porte portulu, acelu portu, carele lu-prinde bine, si care este admiratu si de streini. Spre doveda amintimu, ca Alteti'a Sa Regala, principes'a Romaniei in acestu portu apare forte desu mai cu sema la solemnitati; era asupra Maiestatii Sale Imperatesei si Reginei nostre a facutu portulu tierancei romane atata inpressiune pe timpulu espositiunei din Vien'a, in catu a aflatu de bine a-si comanda unu astfelu de costumu.

Ne aducemu apoi bine aminte, ca inainte cu cativa ani mergeau in diferite deputatiuni la Curtea din Vien'a o multime de individi inbracati in portulu romanescu mai cu sema din Transilvania. Maiestatea Sa, Pregratosulu nostru Monarchu ii-primia bucuros, si conversa cu ei, pentru-ca in hainele romanesci erau individi, cari vorbiau limb'a germana perfectu, si cari absolvasera gimnasiulu, ba unii si facultatea de drepturi, dar' cari reitorcanduse dela scola, si-portau si mai departe portulu loru. Astfelu de omeni sunt si astadi forte multi, mai in tote partile locuite de romani. Ei sunt inbracati tieranesce, dar' pentru acesta posedu o calificatiune si o adeverata cultura sociala. De faptulu acesta nu se va pote indigna nici-odata omulu de bunu semtiu. Din contra afirmamu, ca fiacare poporu trebuie se fia mandru, ca posede individi calificati si in hainele tieranului.

De altmintrelea, cine in lume va judeca astadi valoarea unui omu dupa inbracamintea sa lucosa, candu este sciutu, ca omenii de adeverata cultura, nici-odata nu cauta a inpune prin hainele loru, ci prin persona loru, prin valoarea loru intelectuala si morala. Dar' daca sunt intre invetiatorii nostri ici colea cate unulu mai reu inbracatu, apoi se scie redactorii dela „Alfold“, ca nici invetiatorii, nici scolele seu comunele porta vin'a, ci acesta vina se face bine a o cautu airea, si nici decatu in lips'a de cultura si civilisatiune.

Ar fi fostu apoi unu lucru neiertatu pentru „Alfold“ a trece din vedere acesta ocaziune, si a nu arunca cu petri in aceia, cari s'au luptatu contra aducerii acestei legi. — Suntemu indatinati cu ele, asia se vede, ca au devenitu acum lucruri de tote dilele. Avemu inse, totu dreptulu a ne indigna, candu vedemu, ca astfelu de lucruri se intempla din nenorocire intr'unu timpu, candu atatu de multu suntemu avisati unii la altii. Multu ne amu miratu apoi, candu in cele dise mai susu amu vediutu, ca se face pendentu cultur'a si civilisatiunea dela cunoscintia limbei magiare. Noi nu amu fostu, nici nu suntemu contrari limbei magiare, o amu invetiatu, si o cunoascemu si noi, ca multi alti romani, si daca e vorba, i-cunoascemu si folosulu. A face inse pendentu cultur'a si civilisatiunea unui omu, curatu numai dela cunoscintia limbei magiare, ni se pare ceva cam prea multu. Dupa acesta teori'a ar urma, ca toti acei individi, cari nu cunosc limb'a magiara, dar' vorbescu alte limbi moderne cum: german'a, frances'a, engles'a, italiana, spaniola etc. sunt omeni fara civilisatie, si vice-versa, ca cei ce sciu numai limb'a magiara sunt cei mai culti.

Espunendu acestea aprecierii drepte a publiculu mare, incheiamu repetiendu dorintia, ca

ar fi bine că se ne invetiam odata a ne cunoșce, si se incetamu cu astfelu de lucruri, prin cari se produce numai ura între cetățianii acelei patrie comune, cu atât mai virtuos, că avem noi și altcum destule necazuri, cari trebuie se ne preocupe deopotriva pe toti.

Din Bucovin'a.

— (Coresp. particulara). Misicari electorale. — Ve trimitu spre publicare apelulu de mai la vale. Alegerea despre care se vorbesce in acestu apelu s'a si facutu in 1 Iuliu st. n. Candidatul nationalu Piteiu au cadutu din caus'a prostiei țieraniloru si a ticalosiei unoru preoti gr. or. din districtulu Sucevei. Acestu apelu inse va remanea pentru viitoriu unu documentu istoricu despre starea sociala si morala de adi din Bucovin'a. Cine cetia apelulu acesta inaintea alegerii dicea, că foarte decadiutu trebuia se fia acelu romanu cultu mirénu séu preotu, care ar fi in stare se votedie in contra candidatulu nationalu. Si totusi numai unu singuru preotu s'au aflatu, prea venerabilulu protopopu din Costin'a, d. Ioanu Mandasievschi, care a votatu pentru d. Piteiu, éra toti ceilalti votara pentru Keschmann*), unu domnu de „lege si limba straina.“ Rele timpuri au ajunsu poporulu romanu din frumós'a si nefericit'a Bucovina!

Apelu,

către alegatorii de deputatu la senatulu imperialu din tinutul Radautiloru alu Sucevei si Campulungului.

De unu siru de ani si anume, de candu Prea luminatulu nostru imperatu a binevoitu a dá popóraloru din tóte tierile monarchiei constituti'a, alegeti deputati totu câte pe síese ani, parte pentru diet'a tierii din Cernauti, parte pentru senatulu imperialu din Vien'a, cari in adunarea tutoloru deputatiloru se stea la sfatu, se se lupte cu intiepciune si barbatie spre asiedierea celoru bune si de folosu pentru tíera si imperatia, éra in deosebi pentru poporulu ce i-a alesu si i-a trimisu in numele seu.

Pe câtu deputatii de pana acum si-au implinitu acésta santa datorie, acésta nu voimu se desfasiuramu pentru că sciti cu totii, cari dintre ei si-au adusu a-minte de voi si au deschisu gur'a pentru usiorarea poporului de greutatile ce'lu apasa si pentru castigarea aceloru inbunatatiri drepte, de cari se bucura locuitorii de prin celelalte tieri ale monarchiei.

Acum s'au deschisu alegeri nóue pentru senatulu imperialu din Vien'a si in curendu aveti se alegeti din nou unu deputatu pentru tinutul Radautiloru alu Sucevei si alu Campulungului.

Pe cine se alegemu? Unde se gasimu pe acelu omu a lui Dumnedieu, care se spue, ce ne dóre? Óre cine este acelu barbatu cu minte luminata si cu ánima curata, care se puna cuventu si se lucre pentru acelea, de ce avem lipsa si le pretindemu cu totu dreptulu?

Asia se voru fi intrebându cei intiepti dintre alegatori; éra altii si póte cei mai multi dintre ei, sunt aplicati, a ascultá de ademenirile celoru ce cutriera satele si le dicu: alegeti pe cutare!

Noi — mai inaintea de a ve dá unu sfatu si a ve indemná — credemu a ve pune inaintea ochiloru însuririle unui deputatu bunu, éra dupa aceea a atinge acelea, de cari are mai virtuosu lipsa poporulu dela tíera.

Bunu deputatu este acela, care mijlocesce binele poporului, care l'au alesu, éra a mijloci cele bune si de folosu pentru poporu e in stare acelu barbatu, care cunoșce trebuintiele poporului si ilu dóre ánim'a de nevoile lui. Deci nu unulu, care eri a venit si mane cauta se se duca din tíera, ci acela ce este nascutu si concrescutu cu tíer'a; nu cutare domnu de lege si limba straina, ci din vlastare si vitia de lege si limb'a poporului nostru; nu unu omu habaucu, care nu scie cum se deschide cartea si nu pricepe se pue la cale trebile casei sale, ci carturariu bunu si in limbe straine, barbatu cu sciinta de tóte asiediamintele si afacerile de obste ale tierii si ale monarchiei: nu unu nemernicu slabu, de ánima si nici unu omu fatiarnicu, condusu de mandrie si interese personale, ci unu patriotu insufletitu de dragoste curata pentru vetrele parintesci si de dorint'a aprinsa, de a inbunatati starea neamului romanu; nu unulu din lipitorile tierii, cari nu pótra inpreuna sarcinele dariloru, fara numai câtu sugu din miera si laptele ei, ci unu pamenténu, care asuda tragandu cu condeiulu cá si sateanulu cu cós'a, si cum dice vorb'a; cumpara sarea si platesce darea: astfelu de barbatu inzestratu cu minte luminata si ánima voitóre de bine póte se fia deputatu bunu precum ilu doresce ánim'a nóstra.

Intrebarea a dóu'a, adica intrebarea: de ce are mai virtuosu lipsa poporulu dela tíera, acésta o simte fia-care saténu, si ea se póte spune in doue cuvinte: pana vietii, si de óre-ce omulu constá din sufletu si corpu de aceea si pana vietii este parte sufletésca sau spirituala, parte corporala sau materiala.

Prin Constituti'a acordata de Maiestatea Sa Imperatulu si anume prin legile fundamentale de Statu din 21 Decembre 1867 s'a scopositu, cá popórale monarchiei se dobandésca cu prisosintia si pana spirituala si pana materiala, cá asia se li se inbunatatiésca atâtu starea spirituala câtu si cea materiala.

*) Care intr'aceea si-au depusu mandatulu de deputatu. Suntemu curiosi se vedemu pe cine voru alege acuma romani din districtulu Sucevei. Red.

Pecátu numai inse, că din tóte cele asigurate prin Constitutie, poporulu nostru din Bucovin'a i s'au aruncatu numai câte unele farimatari.

Ce este mai santu decatu legea crestinésca si mai de mantuire de câtu organizarea bisericeii pe temel'ia asiediaminteloru sobornicesci? Ce e dreptu, prin art. 15 din legea fundamentala de statu din 21 Decembre 1867 s'a recunoscutu autonom'ia sau indreptatirea fiacarei biserici, de a-si regulá singura afacerile religiose si bisericesci, si de a se folosi de fondurile si institutiele proprie menite pentru scopurile proprie bisericesci, scolare si de binefacere; acésta indreptatire inse si pana astadi inca a remasu numai pe charthie cu tóte că congresulu bisericescu s'a incuviintatu de Maiestatea Sa Imperatulu.

Ce este mai naturalu si mai de folosu de câtu invetiatur'a si cultur'a poporului in limb'a sa nationala? Ce este mai cu dreptate de câtu indreptatirea egala a locuitoriloru tierii in scóla, in diregatorii si in viéti'a publica? Inse si de acésta dreptate, cu tóte că este garantata prin art. 19 alu legii fundamentale de Statu poporulu nostru bucovineanu si pana astadi nu are parte. Si prin scóle afara de cele satesci, si pe la judecatorii pana si in diet'a tierii se vorbesce si se se scrie numai câtu in limb'a nemtiésca, si satenii romani venindu ori si unde in trebile loro, nici domnii nu-i pricepu pe ómeni, nici ómenii pe domni si asia adesea se intempla că bietulu romanu scapa din mana dreptulu seu, fara de a-si poté deslegá, cum de s'a facutu.

Asemenea stare de lucruri a potutu se fia numai câtu in Bucovin'a, cu tóte că legile fundamentale de Statu s'au publicatu acum de 12 ani. Cine e devina? Si carii dintre deputatii poporului au deschisu gur'a in senatulu imperialu din Vien'a pentru astfelu de interese sante si datátóre de viéti'a ale poporului?

Afara de pana spirituala pentru viéti'a sufletésca fara de care nu potemu fi, nici ne potemu desvoltá cá poporu romanu dreptcredinciosu precum ne-a facutu Dumnedieu, avemu trebuintia si de pana de tóte dilele pentru corpu.

Scimu si ne tanguimu cu totii, cá starea materiala a poporului nostru a decadiutu cu totulu. Causele saraciei nóstre sunt multe si felurite. Caus'a de cape-tenie inse este faptul, că de dicec ani încóce s'au datu legi nepotrivite cu inpregiurarile faptice, ale caroru urmari neincunjurabile au fostu ruin'a poporului. Desradicarea legii in contra camatariei, legea de facultate cambiala de obste, legea privitóre la executiunea aceloru notariale, legea de privilegii pentru totu felulu de bance: aceste si de asemenea legi au inlesnit din cale afara luarea de inprumuturi cu procente mari, peste pontintia de a le plati. Ce a fostu si este inca si astadi urmarea neaperata? Vendiarea cu executie a unei multimi de gospodari. Ranele cele mari si dureróse anevoe se voru revindecă, dara celu putinu de acum inainte ar fi se se puna stavila acestei bóle economice, că dóra ar scapá poporulu de perire totala si s'ar poté intramá macaru in parte. Si cine erá chiepmatu si indatoritu, se radice glasulu seu in contra unoru legi nepotrivite? Deputatii ce i-ati alesu. Cine se scape poporulu de miser'ia acésta prin o conlucrare barbatésca la schimbarea unoru legi cá acelea? Deputatii pe cari aveti se-ii alegeti.

Vedeti dara insemnatarea alegeriloru la cari sunteti chiepmati. Cunósceti din aceste atinse pe scurtu, cá dela intiepciunea si caracterulu barbatulu, pe care ilu veti alege de deputatu, va depinde multu si inbunatatierea starii vóstre, cá parinti, toti, sateni, cetățianii si insusi cá crestini si fii ai bisericeii dreptcredinciose!

Venimu acum la rendu cá se ve recomandamu pe barbatulu care ar fi deputatu bunu pentru tinutul Radautiloru, alu Sucevei si alu Campului. Ve spunemu intru curati'a ánime de prieteni ai poporului, cum cá mai potrivitu si mai bunu deputatu nu póte se fia de câtu domnulu consiliaru Mihailu Piteiu, unu barbatu nascutu si cunoscutu in tíera dupa nume si dupa fapte spre binele poporului; unu barbatu, care in viéti'a si carier'a sa publica aprópe de 40 ani a doveditu, că are ánima pentru poporu si-i priesce din tóte poterile unu barbatu, care cá capitane in Radauti a inzestratu tinutul cu scóle, si cá pretoru de judecatorie in Dorn'a a aretat, ce insemnédiu unu judecatoriu intieptu si cu dreptate, care acum de 10 ani cá consiliariu de tribunalu si comunalu in Cernauti, precum si cá membru alu multoru societati de cultura si de bine-facere între aceste si alu Societati nóstre romane, este stimatu si iubitu de toti pentru sciintiele, dreptatea si patriotismulu seu adeverat. Póte se fia cá unoru domni, cari sunt deprinsi a vedé pe romanulu nostru „sluga la derlóga“ nu li-ar conveni unu deputatu precum este domnulu Mihailu Piteiu; dara tocma acésta este cu unu temei mai multu care vorbesce pentru candidatulu nostru, cá-ci d. Piteiu cá unu barbatu inaintatu in versta si binecuvéntatu cu bunatatile vietii póte avea si are intru adeveru inca numai câtu o dorintia, dorint'ia adeca de patriotu romanu de a vedea poporulu romanu din Bucovin'a scapatu din miser'ia materiala si inpilarea spirituala de a ilu vedea pe pamenténulu romanu inaintatu in cultura, indreptatitu si stimatu de asemenea cu celelalte popóra!

Comitetulu pentru alegerea de deputatu la Senatulu imperialu din tinutul Radautiloru, alu Sucevei si alu Campulungului in Bucovin'a.

ACADEMIA ROMANA.

Sesiunea extraordinara.

Procesulu-verbalu Nr. 9.

Siedint'ia din 4 Iunie st. v. 1879.

Siedint'ia se deschide la 9 óre.

Se dá lectura procesulu-verbalu alu siedintiei precedente si se verifica.

D. Cretulescu comunica o adresa a d-lui I. Brezoianu, care tramite pentru bibliotec'a Academiei colectiunea „Curierulu rumanescu“ pe anulu 1829. Se primescu cu multumire.

Se comunica o adresa a d-lui Dimitrie Sturdza prin care propune a se cumperá o serie de 22 bucati monete romanesce, apartinéndu 9 lui Mircea I si 13 lui Mihailu fiulu lui Mircea, achisitionate prin d-sa pentru care se cere 63 fl. florini, valóre austriaca. Domnulu Laurianu propune si adunarea decide cá se libere die acésta suma.

La ordinea dilei discutiunea despre orthografi'a cu care se se tiparésca inprimatiele Academiei.

D. Odobescu face propunerea prealabila de a se amaná discutiunea acésta pe doue, trei dile, cá-ci daca s'ar dá timpul dilei de astadi comisiunei de revisuire a statuteloru, acésta si-ar potea presentá lucrarea pe maine: si nu crede că discutiunea de astadi ar fi de mai mare urgentia de câtu aceea a statuteloru.

Mai multi membri aproba propunerea d-lui Odobescu, d. Ionescu inse o combate prin mai multe cuvinte: 1. că discutiunea este pusa pe adi la ordinea dilei; 2. că ea este totu atâtu de inportanta câtu si aceea a statuteloru, cá-ci vede dejá unu inconvenientu manifestu cá-ci analele Academiei se publica prin „Monitoru“ cu o orthografie care nu este a sa, si cá prin urmare, nu vede motive suficiente pentru preferint'a uneia inaintea alteia.

D. Sionu observa că sesiunea este convocata anume pentru constituirea Academiei, conformu cu legea, ceea ce implica de urgentia revisuirei statuteloru. Cestiunea orthografiei e secundara; ea s'ar poté amaná chiar' pentru sesiunea ordinara, cá-ci chiar' de s'ar resolvá acum, „Monitorulu oficialu“ nu ar urma'o, fiindu că elu, cá mai tóte organele publice, are sisthem'a sa de orthografie, din care nu crede că s'ar potea abate cu inlesnire.

D. Romanu, cerendu cuventulu in cestiune prealabila, dice că revisiunea sisthemului orthograficu este o lucrare foarte grea si care cere timpu mai indelungatu de câtu cá se se póta terminá intr'o sesiune; cu atâtu mai putinu in acésta sesiune extraordinara. Se ne aducemu a-minte că sisthemulu, ce se urmédia in anelele Academiei s'a desbatutu in mai multe sesiuni pana a se adoptá. Acum daca o observatiune incidentalu aduce cestiunea de a se vedea déca se urmédia sau ba sisthemulu adoptatu de Academie, lucrulu s'ar simplificá si s'ar potea resolvá mai usioru; éra daca propunerea se face cu intentiune de a se schimbá sisthemulu orthograficu, atuncea propune cá discutiunea se se amane pentru viitóre sesiune ordinara, éra nu dupa doue trei dile, cum propune d. Odobescu.

D. Hasdeu combate amanarea; crede că discutiunea nu se va face asupra fondului. Nu e vorba de a se stabili o orthografie. Scopulu este de a face o in paciure între Academie cu publiculu si cu sine insusi: si de aceea crede că discutiunea de astadi se se intinda numai asupra modulu dupa care ne amu potea orientá pentru numirea comisiunei.

D. Babesiu revine a sustinea că cestiunea nu e de o urgentia asia mare; conchide a cere amanare, dandu-se preferintia lucrarei pentru care este convocata adunarea in sesiune extraordinara.

D. Laurianu provóca Adunarea a'si aduce aminte cá ea a mai facutu experientie cu cestiuni de asemenea natura. La inceputulu formarii societatiei Academice candu s'a pusu pe tapetu cestiunea orthografiei, in prima sesiune nu s'a potutu face nimica; in a dóua, dupa lungi discutiuni, nu s'a potutu luá nici o resolutiune; abia in a treia, la 1869, s'a invoitu a adoptá modulu provisoriu de scriere ce avemu in regulamentu. Cestiunea dara nefiindu atâtu de simpla, precum si-o inchipuescu unii, obiectédia cá discutiunea póte se ne face a perde timpu fara veri-unu resultat, deci se pronutia pentru amanare.

D. Maniu nu'si póte dá sém'a cum s'ar potea amaná discutiunea, candu in siedint'ia precedentu s'a ficatu pentru astadi; tóte motivele câte le a ascultat nu i se paru atâtu de tari spre a primi propunerea de amanare.

D. Cretulescu, cerendu cuventulu, dice că, dupa tóte câte s'au argumentatu, s'a convinsu că discutiunea nici mai are cuventu de a se prelungi; departe de a consimti la propunerea de amanare, d-lui crede că societatea este destulu de luminata si nu are de câtu a procede la numirea unei comisiuni.

Se pune la votu propunerea de amanare, si nu intr'unescse maiortiate.

D. Sionu dice că, daca amanarea s'a inlaturatu, d-lui se unescse a se numi comisiunea, dara crede că lucrarea acestei comisiuni se se aduca inaintea Academiei in sesiunea ordinara viitóre.

D. Babesiu, observa că subiectulu dupa natur'a sa este de resortulu sectiunei filologice; cu tóte acestea, fiindu că orthografi'a interesédia pe intrég'a societate, comisiunea trebuie se fia compusa din membrii tuturor sectiuniloru; dara mai inainte trebuie se se face óre-care discutiune, care se serve cá dreptariu si basa de o sisthema óre-care.

D. Caragiáni dice că sisthemele sunt cunoscute: sunt fonetisti si etimologisti. Deci fiindu că este vorb'a a se aduce o in paciure între aceste doue sistheme, d-lui e de parere că comisiunea se fia compusa din doui fonetisti, doui etimologisti si trei eclectici.

D. Papadopolu-Calimach se pronutia pentru parerea d-lui Caragiáni.

D. Hasdeu dice: in realitate nu esista nici unde de câtu orthografie fonetica; cá-ci ceea ce este etimologicu astadi, crá fonticu atunci candu s'a aplicatu unu modu de scriere la o limba óre-care. La inceputu chiar' orthografi'a fancesa si englesa, atâtu de etimologica astadi in aparentia, erá fonetica: se scriá cum se vorbea. Cu tóte acestea in starea lucruriloru de astadi nu e posibilu in orthografie nici fonetismu puru cá-ci fiacare individuu ar avea atunci dreptulu de a aplicá pe charthie idiosincrasiele sale personale de pronutiere; nici etimo-

logismulu puru, de vreme ce derivatiunea cuvintelor in ori-ce limba este in cea mai mare parte necunoscuta sau controversabila. Possibila si practica este numai o orthografie eclectică, relativă, unu terminu mediu între fonetismu si etimologismu. Nu e de parere a numi in comisiunea persone cu idei extreme, ci de aceea care sunt gat'a a face concessiuni; éra comisiunea se fia compusa de unu numeru mai restransu: propune se fia de 3 membri, celu multu de 5.

D. Hodosiu vede că cestiunea este puru filologica; prin urmire, propune că comisiunea se fia numita de catra sectiunea respectiva.

Se consulta adunarea asupra numerului membrilor cari trebuie se compuna comisiunea, si se admite numerulu de sietepe.

Se procede la votare prin bilete. Votanti 22 membri; scrutinulu cu majoritate de voturi alege pe d-nii Laurianu, Baritiu, Maiorescu, Odobescu, Caragiani, Hasdeu si Chintescu.

Siedinti'a se ridica la 11 si jumetate ore.

Presiedinte, Ioanu Ghica.

Secretaru ad-hoc, G. Sionu.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

(Urmare.)

Capitolulu VIII.

Despre starea civila.

Trecerea de la starea naturala la starea civila, produce in omu o schimbare forte remarcabila, substituindu in conduit'a sa in loculu instinctulu, dreptatea si dandu actiuniloru sale moralitatea, care le lipsea pana atuncea. In starea acésta impulsionea fisica este inlocuita prin vocea datorintei, éra apetitulu prin dreptu si astfelu omulu, care pana aci tienea comptu numai de sine insusi, se vede fortiatu a lucrá dupa alte principii si a consultá ratiunea sa, mai inainte de a urmá aplecariloru sale. De si elu se lipseste in starea acésta, de mai multe avantaje, pe care i le ofereste natur'a, elu totusi primeste altele forte mari. Facultatile sale se exercitédia si se desvólta, ideile sale se largescu, sentimentele sale se inobilitésa, intregu sufletulu seu de mai inainte se inaltia la unu astfelu de punctu, in câtu deca abusulu noiei sale conditiuni nu ilu degradédia adesea mai josu de starea pe care o au parasitu, elu ar trebui se binecuvintedie neinctetatu acelu momentu fericitu, care l'au scapatu pentru totudéuna de densa si care din unu animalu stupidu si marginitu au facutu o fiintia inteligenta si unu omu.

Se reducemu acésta balantia la niste termini usioru de comparatu. Aceea ce perde omulu prin contractulu socialu este: libertatea sa firésca si unu dreptu nelimitatu la totu ce'lu interesésa si ce póte se ajunga; aceea ce castiga este: libertatea civila si proprietatea asupra a totu ce posede. Pentru cá se nu ne insielamu in aceste compensatiuni, trebuie se distingemu bine libertatea firésca, care nu conóste alte margini decâtu fortiele individulu, de libertatea civila, care este marginita prin vointi'a generala; precum si posesiunea, care nu este decâtu efectulu fortiei séu dreptulu de proprietate alu primulu ocupatoru, care nu se póte basá, decâtu numai pe unu titlu positivu.

La cele precedente saru mai potea adaoge la avantajele starei civile si libertatea morala, care singura face pe omu adevratu domnu preste sine, pentru cá impulsionea apetitulu singuru este sclavia si ascultarea de legea ce si-o au prescisu cineva singuru sie'si este libertate. Am disu dejá inse prea multu despre punctulu acesta si notiunea filosofica a cuventulu libertate nu este a se precisá aicea.

Capitolulu IX.

Despre domeniulu realu.

Fia care membru alu comunitatii se preda ei in momentulu formarei ei, asia precum se affa elu impreuna cu tóte fortiele sale, din care facu parte si bunurile pe cari le posede. Prin acestu actu, schimbandu manile posesiunea nu isi schimba natur'a si nu devine proprietatea suveranulu. Dara precum fortiele comunitatii sunt cu multu mai mari, cá acelea ale unui particularu, astfelu si posesiunea publica in realitate este cu multu mai sigura si mai irevocabila, fara de a fi mai legitima, celu putinu fatia cu strainii, pentru cá Statulu fatia cu membrii sei este domnulu tuturoru bunuriloru ce le au in puterea contractulu socialu, care in Statu este bas'a tuturoru drepturiloru; dara fatia cu alte poteri nu este domnu, decâtu prin dreptulu primei ocupatiuni, pe care ilu primeste dela particulari.

Dreptulu primei ocupatiuni, de si mai realu de câtu acela alu celui mai tare, nu devine unu dreptu adevratu, decâtu numai dupa stabilirea celui

de proprietate. Fiacare omu dela natura are dreptulu la totu ce i este necesaru, inse actulu positivu care ilu face proprietariulu ore carui bunu ilu esclude dela tóte celalalte. Primindu'si partea sa, elu trebuie se se marginésca pe langa ea si nu mai are nici unu dreptu la comunitate.

Eata pentru ce dreptulu primei ocupatiuni atátu de slabu in starea firésca este respectatu de ori-ce omu civilisatu. Cineva respectédia in dreptulu acela nu atátu aceea ce este alu altuia, ci aceea ce nu este alu seu.

In generale, pentru de a auctorisa asupra unei ore cari parti de pamentu dreptulu primei ocupatiuni sunt de lipsa urmatórele conditiuni: 1-o cá acelu pamentu se nu fia locuitu prin niminea, 2-o cá cineva se nu ocupe mai multu decâtu cantitatea de care duce lipsa, in fine 3-o cá cineva se nu ilu ia in posesiune prin o ceremonie desiérta, ci prin labóre si cultura, singurulu semnu alu proprietatii, care in lipsa de titluri juridice, trebuie se fia respectatu si de altii.

Si in realitate, nu insemnédia ore a dá dreptulu primei ocupatiuni cea mai larga estindere, acordandu'lu trebuintei si labórei? Nu se póte ore pune margini acestui dreptu? Este ore suficientu, cá cineva se calce pe unu pamentu comunu, pentru cá se pretindia a fi elu domnulu? Este ore de ajunsu cá cineva se fia destulu de tare se alunge pe unu momentu pe ceilalti ómeni pentru cá se le rapésca dreptulu pentru totudéuna de a se mai reintórce? Cum póte unu omu séu unu poporu ocupá unu teritoriu nemarginitu, rapindu'lu intregu genulu omenescu prin o usurpatione demna de a fi pedepsita, de órece detrage celorulalti ómeni locuinti'a si nutrimentulu pe care natur'a li-le au datu in comunu? Candu Nunez Balbao au luat in posesiune tiermurii Marei de sudu si intrég'a Americ'a meridionala in numele corónei de Castili'a, au fostu ore acésta suficientu, pentru de a deposedá pe toti locuitori si a esclude pe toti principii din lume? In modulu acesta, se inmultira acele ceremonii desiarte si regele catholicu n'avea decâtu prin o singura lovitura se ia in posesiune totu universulu din cabinetulu seu, numai cá dupa aceea trebui se escluda din imperiulu seu, totu ce se aflá in posesiunea celorulalti principii.

Este deci usioru de intielesu, cum pamenturile particulariloru unite si vecine ajungu a fi teritoriu publicu si cum dreptulu de suveranitate, trecendu dela supusi la pamenturile pe cari le ocupa, se preface deodata reale si personale si tocmai acésta face pe possessori mai dependenti si face chiaru din fortiele loru garantiele fidelitatii loru, — unu avantaju acesta pe care monarchi vechi se pare cá nu l'au intielesu, numinduse regele Persiloru, alu Scitiloru, alu Macedoneniloru, cá si candu s'ar fi consideratu numai cá siefii ómeniloru, éra nu cá domni ai tieriloru. Cei de astadi cu multu mai abili, se numescu regele Franciei, alu Spaniei, alu Angliei etc. sciindu, cá avendu teritoriulu, potu fi siguri de a avea si pe locuitori.

Particularitatea acestei alienatiuni este, cá comunitatea primindu bunurile particulariloru, departe de a ii despoia de ele, din contra le asigura posesiunea legitima, schimba usurpatione in dreptu veritabilu si usarea in proprietate. Astfelu possessorii fiindu considerati cá depositarii bunuriloru publice, drepturile lor sunt respectate de toti membrii Statulu si mantienute prin tóte fortiele lui in contra strainulu. Prin o cesiune avantajósa publiculu si mai avantajósa inca fatia cu ei insisi, ei au recastigatu totu aceea ce au datu. Acésta este unu paradoxon, ce se esplica prin distinctiunea drepturiloru ce le are suveranulu si proprietariulu asupra aceluasi obiectu, precum se va vedea mai tardiu.

Se póte intemplá, cá ómenii se se unésca, mai inainte de a posede ceva si cá mai tardiu ocupandu unu pamentu suficientu pentru toti se ilu folosésca in comunu séu se ilu inpartia între ei, fia in parti egale, fia in proportiuni ficsate de cátra suveranu. Ori care ar fi modulu cum se face o astfelu de acuisitiune, dreptulu fiacarui particularu asupra bucatii sale proprie de pamentu este totudéuna subordonatu dreptulu pe care comunitatea ilu are asupra tuturoru. Fara acésta nu ar esisté nici o soliditate in legatur'a sociala, nici fortia reala in exercitiulu suveranitatii.

Voiu terminá acestu capitolu si acésta carte prin o observatiune, ce va trebui se servésca de basa la ori ce sisthema sociala: pactulu fundamentalu in locu de a distruge egalitatea firésca, din contra substitue o egalitate morala si legitima in loculu inegalitati fise pe care natur'a o au potutu stabili între ómeni si cá potendu fi inegali in fortie

si in geniu ei prin conventiune ajungu a fi toti egali.*)

(Va urmá.)

*) Subt gubernelre rele acésta egalitate este numai aparenta si ilusorie. Ea nu serveste la altu ceva, de câtu a mantienea pe seraculu in miseria sa, éra pe bogatulu in usurpatione sa. In realitate, legile sunt folositóre totudéuna numai acelora cari posedu ceva si apesatóre pentru cei ce nu au nemica: de aici urmédia, cá starea sociala este avantajósa ómeniloru numai, pana candu toti au ceva si nici unulu prea multu.

Not'a lui J. J. Rousseau.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“

Apropiandu-ne de finea Semestrulu primu precum si a triluniulu Apriliu—Iuniu, prin acésta deschidemu prenumeratiune noua si invitamu la reinnoirea abonamentulu pe Semestrulu alu douilea si pe triluniulu Iuliu—Septembre.

Conditiiunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariulu si adeva:

In laintrulu monarchiei:

Cu 4 fl. val. austr. pe 6 luni

Cu 2 fl. val. austr. pe 3 luni.

In strainetate:

Cu 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

In Sibiiu „Observatoriulu“ costa 3 fl. 50 cr. pe 6 luni, éra dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali, de a dreptulu la Redactiune in Sibiiu, Piatia mica Nr. 27.

Din Romani'a primimu abonamente si in bilete hipotecari de ale statulu, al pari.

In Bucuresci abonamentele se potu face si la librari'a d-lui J. Szöllösi, piati'a teatrulu.

Pentru inlesnirea publiculu primimu abonamente noue si cu Prim'a fiacarei luni.

Din 10 esemplare abonate efectivu, unulu se dá gratis.

Redactiunea.

Anunciu inportantu. (76) 2-6

La fabric'a Crucereas'a, districtulu Muscelu (Romani'a), aprópe de Campu-lungu, sunt

de vendiare 600 porci mari,

ingrasiati forte bine, carii se potu taiá pentru macelarie, slanina, untura e. t. c. Doritorii se potu adresá chiar' la numit'a fabric'a.

Licitatiune minuenda.

Pe curtea fundatiionale dela Springu in apropiere de Miercurea (Reusmarkt) si Siebesiu (Mühlbach) este de a se edificá unu stabulu (grasdu) din materialu solidu dupa planulu ce se póte vedé la provisorele Springulu d. Teodoru Colbasi in Springu ori in Cutu. — Intreprindietoriulu va avé de a dá totu materialulu afara de caramida, carea se dá dela curte.

Pretiuulu stabulu dupa preliminarulu de spese face 1400 fl. v. a. dela care se va incepe licitatiunea minuenda.

Licatiunea se va tiené la 30 Iuliu 1879 in fatia loculu si in curtea fundatiionale din Springu unde se potu vedé si conditiunile.

Intreprindietorii si doritorii de a licitá voru avé a depune vadiulu de 10% a sumei de esclamaré.

Blasiu, in 20 Iuniu 1879.

(77) 1-3

Dela inspectoratulu Bunulu fund.

Esarendare de Bunu.

Bunulu fundatiionale dela Springu si Ungurei in departare de 1 milu de Miercurea, la 2 1/2 mile dela Sas-Siebesiu, constatoriu — dupa foia catastrale — din 282 jugere 1552 0 locu aratoriu, din 128 jugere 975 0 rituri si gradini, din 14 jugere 216 0 vinee la Springu si Ungurei, si din circa 50 jugere pasiune, carea stá sub escindere, mai de parte: din dreptulu regale de carciumaritu in Springu si Ungurei si de moraritu etc. se dá in arenda pre tempu de 6 ani, si anumitu din 15 Novembre 1879 pana in 15 Novembre 1885 pre calea licitatiunei pre langa oferte sigilate provideute cu vadiulu de 10%, si cu espress'a declarare: cá conditiunile sunt cunoscuté oferentulu.

Doritorii au de a-si tramite ofertele loru pana in 15 Augustu a. c. capitolulu metropolitanu gr. cath. la Blasiu.

Conditiiunile de licitatiune se potu vedé in cancelari'a advocatulu archidiececanu in Blasiu si la domnii protopopi gr. cath. alu Sibiiulu Ioanu Rusu, alu Albeiluliei Gregoriu Elechesiu si alu Clusiulu Gavrielu Popu.

Blasiu, in 20 Iuniu 1879.

(78) 1-3

Dela inspectoratulu Bunulu fundatiionale.